

גבולות היחידה: פרק י"ב פסוקים יד – כח

נושא היחידה: פסח דורות והוראות לפסח מצרים

כותב: יעל דאר

מספר שיעורים לפי המתווה: 1

הסבר כללי: ביחידה זו שני חלקים. פסוקים יד – כ עוסקים בהלכות לפסח דורות. פסוקים כא – כח עוסקים בציווי על פסח מצרים. זהו ציווי שאמר משה לבני ישראל על פסח מצרים ופסח דורות. נדון בחזרות ובהבדלים בין הציווי הזה לציוויים על הפסח שכבר נאמרו קודם.

פתיחה:



נזכיר כי למדנו על פסח מצרים בשיעור הקודם. נשאל: מה מיוחד בפסח הזה שלמדנו עליו? (צורת האכילה: לבושים בבגדי הליכה, אכילה בחיפזון – מאפיינים רק את פסח מצרים). נשאל – מה אנו עושים בפסח דורות? נשמע את תשובות הילדים. (ליל הסדר, מצה, הגדה, מרור, ארבע כוסות ועוד ועוד).

עיון בפסוקים:



פסוקים יד – כ: נקרא רק את פסוק יד'. המשימה: מצאו בפסוק מילים המלמדות אותנו שהנושא של הפסוקים הבאים הוא פסח שאנו עושים בכל שנה ושנה. (לזיכרון, לדורותיכם, חוקת עולם). **נקרא את הפסוקים ביחד.** נסביר כמה מושגים בסיסיים:

- **מקרא קודש** – יום שאנו קוראים אותו קודש ומתנהגים בו בדומה לשבת (מאכל, משתה ובגד).
- **יאכל לכל נפש**, 'אוכל נפש' – מה שמתכוונים לאכול בחג.
- **חמץ** – מאכל 'גמור' ומוכן לאכילה.
- **שאור** – החומר המחמיץ את העיסה
- **מחמצת** – התערובת שגורמת למאכל אחר להיות חמץ.¹

נחלק לילדים דף (להלן, בסוף היחידה) עם שני טורים: טור אחד של מצוות הנלמדות מהפסוקים. טור שני פסוקים המלמדים על המצוות. פסוק אחד חסר. הילדים **מותחים קו** בין הפסוק למצוה (משימת הבנה). **ומחפשים בקטע** את הפסוק החסר למצווה שנשארה (משימת איתור בפסוקים) המצוה שחסר לה פסוק היא מצוות אכילת מצה, והפסוק: "שבעת ימים מצות תאכלו". הילדים עובדים לבד, ואחר כך **בודקים**.

¹ האיסור הוא על שלוששתם: חמץ, שאור ומחמצת.

פסוקים כא – כח: משימת קריאה: נקרא בקול שמונה פסוקים. בפסוקים אלה מסופר שמשה מצווה את זקני העם (שיודיעו לעם) את מצוות הפסח. משימתכם היא להבדיל בין פסח מצרים לפסח דורות. באיזה פסוק עוברים לפסח דורות? מהן המילים המרמזות על כך?² (פסוק כד: ושמרתם, לחוק, עד עולם, והיה כי תבואו אל הארץ...).

ראינו שהציווי למשה מאוד ארוך והציווי לזקנים קצר יותר. נראה בטבלה (בדף מצורף הניתן להקרנה) את ההבדלים בין שני הציוויים, ונסה למצוא מה חדש בפסוקים אלה? (בכך נביע את המסר, שאין חזרות בתורה. אם יש משהו הנראה כחוזר – ודאי יש ללמוד ממנו דברים חדשים שלא נאמרו קודם). בדף המצורף (בסוף היחידה) ישנם שלושה צבעים. בכחול – עניין קרבן הפסח. באדום – עניין מריחת הדם. בירוק – ההצלה ממכת בכורות. מובן שלהצלה יש קשר הדוק עם עניין מריחת הדם. קשר שהפסוקים עצמם קושרים (פסוקים כג', כז'). אין צורך להתעכב הרבה על הדף המוקרן. חשוב להראות מה חדש? החידושים הם:

- **"וּלְקַחְתֶּם אֶגְדַּת אֲזוּב וּטְבַלְתֶּם בְּדָם אֲשֶׁר-בְּסֹף וְהִגַּעְתֶּם אֶל-הַמִּשְׁקוֹף וְאֶל-שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת מִן-הַדָּם אֲשֶׁר בְּסֹף" – פרטים על מריחת הדם. (הסף כאן הוא כלי, ספל, שמחזיק את דם הקרבן).**
- **"וְאַתֶּם לֹא תֵצְאוּ אִישׁ מִפֶּתַח-בֵּיתוֹ עַד-בֹּקֶר". – פרט חדש בקשר לאכילת קרבן הפסח.**

זאת הזדמנות להסביר ש'דברי תורה עשירים במקום אחד ועניים במקום אחר' כלומר – מפורטים במקום אחד, ובמקום אחר מקצרים. בכל מקרה שיש בו חזרה יש לחפש מה חדש? בדרך זו הולכים הדרשנים ומוצאים את ההלכות. (קשר בין תורה שבכתב לתורה שבעל פה).³

לסיום, נשאל: מה היתה תגובת בני ישראל כששמעו כל זאת? "ויקדו וישתחוו". זאת בניגוד לתגובתם ב'נאום הגאולה' שם 'לא שמעו אל משה מקוצר רוח'... **ומה עשו?** התשובה בפסוק כח: **"וַיִּלְכּוּ וַיַּעֲשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת-מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בְּן עֶשׂוֹ."** - להגיד שבחן של ישראל, שלא הפילו דבר מכל מצות משה ואהרן. (רש"י)

הצעות להמחשה:

- דף עבודה – מצוות הפסח
- הקרנת דף השוואה בין הציווי של משה לזקני ישראל לבין דברי ה' למשה. הטבלה ממחישה את 'דברי תורה עשירים במקום אחד ועניים במקום אחר'.



מסרים והפנמה:

- חג הפסח – זיכרון יציאת מצרים לדורות.
- אפשר להוסיף עניין אוכל נפש. התורה מתחשבת באנשים ונותנת להם אפשרות לבשל בחגים (פעם לא ניתן היה לשמור אוכל). היום מדליקים נר נשמה, שבעזרתנו נוכל להעביר אש ולבשל בחג. זו הזדמנות ללמד הלכה זו ממקורה.



² פעילות דומה עשינו קודם, בפסוקי פסח דורות. פעילות זו תהווה חזרה על המיומנות הזו.

³ מסרים אלה אינם עיקר הדיון בפסוקים, אבל ניתן 'להכניס' בדרך אגב גם אותם ונמצאנו מרוויחים עוד דבר.

- בני ישראל מודים על הבשורה ומיד מבצעים כפי שהצטוו. שבח לבני ישראל על זה.

מבט שלם:



פסוקים אלו מופיעים מיד לאחר הציווי על פסח מצרים ופסח דורות. בפסוקים הבאים נראה את הביצוע של תכניתו של ה' – מכת בכורות ויציאת מצרים.

סיכום:



למדנו על פסח מצרים ופסח דורות. למדנו לזהות מילים מיוחדות המלמדות על 'דורות'. ראינו שבני ישראל קבלו הוראה ומיד בצעו אותה וזה שבחם.

ראינו שכל מצוות הפסח שאנו מקיימים בכל שנה ושנה – מקורן בתורה.

נשאל: מה התחדש לנו מפסוקי החלק השני? (מריחת הדם על המשקוף על ידי 'מכחול' עשוי מאגודת אזוב. איסור יציאה מהבית עד הבוקר).

הרחבה והפניות למקורות נוספים:



הפסיחה של הפסח.

במאמר: "הפסח", מאת הרב יעקב מדן⁴, יש דיון על מהות הפסיחה. מקובל עלינו שפסיחה היא דילוג. מקובלנו כי ה' דילג מעל בתי ישראל בזמן שעבר בין בתי מצרים והיכה כל בכור. נובע מזה שהפסיחה היא הימנעות מעשייה. אבל לא ברור כיצד הדם המרוח על המשקוף גרם לפסיחה הזו (הרי ה' לא צריך סימנים בשביל להכיר), וכן – משתמע מן הפסוקים כי ה' נתן למלאך המשחית להכות בבכורי מצרים. (על פי פסוק יג, כג). פתרונו של הרב מדן הוא בהבנת המילה פסיחה, ובהבנת תפקיד ה'משחית' על פי סיפורי תנ"ך אחרים. בסיפור על קניית גורן ארוונה (המופיע בדברי הימים א', כא) מובן כי היה מלאך שבא להשחית את העיר. כך מסופר גם בישיעה (פרק לז). כשבא מלאך אשור להילחם בחזקיהו מלך יהודה, נעשה נס (לפי חז"ל – בליל פסח!) וכך נאמר: "ויצא מלאך ה' ויכה במחנה אשור...". הכאת הגויים זה תפקיד למלאך. אבל הגנה על ישראל זה תפקיד ה'. ה' לא דילג מעל בתי ישראל, אלא עליהם. כלומר, ריחף על כל בית יהודי והגן עליו ברחפו מעליו. כל בית קיבל גדר של מזבח בשעה שנמרח הדם על המזוזות והמשקוף – כמו מריחת הדם על קרנות המזבח. ה' ריחף מעל הבית, פסח עליו, וכך ניצב על המזבח להגן על יושבי הבית. 'בעת שצרו צבאותיו של סנחריב מלאך אשור על ירושלים בימי חזקיהו, באותה שעה היה מלאך אשור מתפאר בכוחו ולועג: "וְתִמְצָא כִקֵּן יְדֵי לְחֵיל הָעַמִּים וְכִאֲסָף בְּיָצִים עֲזָבוֹת כָּל-הָאָרֶץ אֲנִי אֲסַפְתִּי וְלֹא הָיָה נֹדֵד כִּנֵּף וּפָצָה פֶה וּמִצְפָּצֵף.. סנחריב המשיל את אלוהי העמים לציפורים הבורחות מקניהן במקום להגן על ביציהן, וכך היה יחסו גם לקב"ה. על כך עונה לו הנביא: כְּצִפְרִים עֲפוֹת כֵּן יִגַּן ה' צְבָאוֹת עַל-יְרוּשָׁלַם גִּנּוֹן וְהִצִּיל פֶּסַח וְהַמְלִיטִי" (ישעיה לא, ה) שהרי לא כצורנו צורם, והקב"ה – הנמשל לציפור – יגן על קנו, ירושלים, ועל יושביה. הוא יפסח וירחף על ירושלים,

⁴ מופיע בספר 'תורת עצינו' לחומש שמות, הוצ' מגיד, עמ' 135

⁵ אלה הם ארבעה פעלים המתארים הגנה. גנון – לשון מגן. הציל – הצלה. פסוח – פסיחה על, ולא מעל, המליט – לשון מילוט.

ומגובה שמי קודשו יגן עליה. .. המלאך המשחית היכה את צבאות אשור, והשכינה ריחפה ופסחה על ירושלים והגנה, לבלתי יבוא אליה המשחית. ולקח גדול למדנו מכאן: בניו של הקב"ה אנו, והוא בכבודו מגן עלינו. (שם, עמוד 137)

דף מצוות - עבודה לתלמיד

פסח דורות / פרק יב' פס' יד - כ

א. מתח קו בין הפסוק למצווה המתאימה

ביעור חמץ	"ביום הראשון מקרא קודש וביום השביעי מקרא קודש"
איסור אכילת חמץ	"אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם"
איסור הימצאות חמץ	"אך ביום הראשון תשביתו שאור בתיכם"
היתר אוכל נפש	"כל מלאכה לא יעשה בהם"
אכילת מצות	"שבעת ימים שאור לא ימצא"
מקרא קודש	"כי כל אוכל חמץ ונכרתה הנפש ההיא מישראל"
איסור מלאכה	

ב. לאחת המצוות חסר פסוק מתאים. העתק מהחומש פסוק המתאים למצווה.
